

GODKÄNT AV SAMHÄLLSBYGGNADSNÄMNDEN 2007.11.05

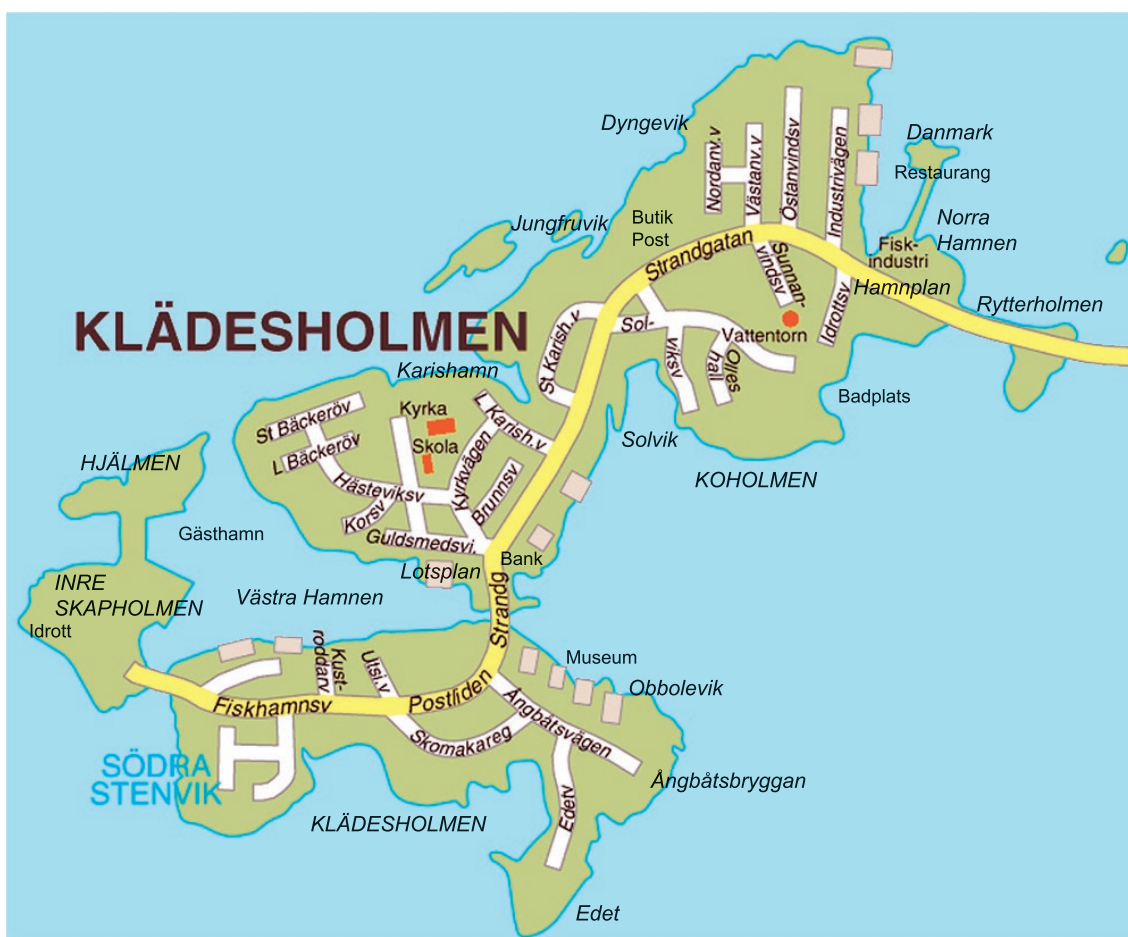
Program för

KLÄDESHOLMEN

Samhällsbyggnadsförvaltningen, Tjörns kommun

Planprocessen

Programmet är det första steget i detaljplaneprocessen. En sådan process tar för det mesta mellan ett och två år, från programsamråd, via samråd och utställning av detaljplaneförslag till antagande av ny detaljplan. Tidsåtgången varierar beroende på planens komplexitet, om det t ex dyker upp frågor som kräver extra utredning och fördjupning. Programmet kan ligga till grund för en eller flera detaljplaner. Under samrådsskedena och utställningskedet har berörda myndigheter, sakägare och allmänhet möjlighet att ta del av planförslaget och att lämna sina synpunkter. Om planen så småningom blir antagen kan den sedan vinna laga kraft och börja tillämpas.

Översiktskarta över Klädesholmens samhälle (www.tjorn.se)

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

FÖRORD	4
VIKTIGA FÖRUTSÄTTNINGAR	6
<i>Kort historik</i>	
<i>Formella planeringsförutsättningar</i>	
<i>Lokala planeringsförutsättningar</i>	
<i>Utvecklingsmöjligheter</i>	
ANALYS OCH FÖRSLAG	10
<i>Levande samhälle</i>	
<i>Byggrätter</i>	
<i>Kulturhistorisk karaktär</i>	
<i>Tillgänglighet till brygga, kaj och strand</i>	
<i>Trafik och parkering</i>	
BEHOVSBEDÖMNING	23
<i>Avvägning enligt Plan- och bygglagen och Miljöbalken</i>	
KONSEKVENSER	23
<i>Kulturhistoriska värden</i>	
<i>Stads- och landskapsbild</i>	
<i>Sociala konsekvenser</i>	
<i>Störningar</i>	
<i>Miljö kvalitetsnormer</i>	
<i>0-alternativet</i>	
FORTSATT ARBETE	26
<i>Detaljplanering</i>	
<i>Genomförandefrågor</i>	
<i>Särskilda utredningar</i>	
BILAGA 1 - BRYGGMILJÖER	28

Klädesholmen på Tjörn

FÖRORD

Samhällsbyggnadsförvaltningen i Tjörns kommun, fick av samhällsbyggnadsnämnden 2007-01-29 i uppdrag att upprätta program för Klädesholmen. Programmet skall utgöra underlag för framtagande av nya detaljplaner för Klädesholmen

Inom Tjörns kommun finns ett flertal äldre samhällen som regleras av byggnadsplaner och detaljplaner som inte är aktuella. Planerna behöver ses över i dessa områden och justeras så att de stämmer med rådande förhållanden. De nya planerna ska utformas med tanke på en god och realistisk samhällsutveckling, för att utgöra ett användbart planeringsredskap under lång tid.

För Klädesholmens del är processen med att uppdatera planeringsunderlagen för samhället redan igång. Samhällsföreningen på Klädesholmen gjorde under hösten 2004 - våren 2005 ett arbete som resulterade i förslag till riktlinjer inför vidare planarbete på Klädesholmen:

- ” 1. *Magasinen bör företrädesvis planeras för bostadsändamål lämpade för belärsboende. För större magasin bör verksamhet eller bostad kombinerad med verksamhet kunna planeras. Därvid är det angeläget att reglera innehållet i verksamheten (kvv av total), ställa krav att endast verksamhet som inte är störande på närliggande bostäder får förekomma samt att verksamhet som kräver transporter och leveranser måste kunna nås utan störning och blockering av andra fastigheter.*
2. *Magasinens karaktär i material, färger och utformning bör bevaras.*
3. *VA-frågan bör lösas och villkoras för alla byggnader som inte fortsatt skall vara förråd och sjöbodrar.*
4. *En bryggzon bör planeras som är fri från staket och avstängningar.*
5. *Att bostäder kräver viss störningsfrihet från trafik – så även gångtrafik – bör beaktas.*
6. *Parkering och angöring till fastigheter bör säkerställas.*
7. *En gångzon längs med Strandgatan bör arrangeras.*
8. *Brandskyddszonering och brandvägar bör övervägas.*
9. *Utblickar och passager mellan magasinerna bör inte få hindras av plank, staket eller tillbyggnader.* ”

Samhällsföreningens riktlinjer har i tillämpliga delar arbetats in i programmet.

Vidare pågår kommunens arbete med en tätortsstudie för Rönnäng, Bleket och Klädesholmen. Programmet blir en fördjupning av tätortsstudien inom vissa områden.

Nu aktuellt program föregås av ett påbörjat detaljplanearbete för en del av Klädesholmen. Fastighetsägare i Magasinsområdet längs Sillgränd och Ångbåtsvägen på Klädesholmen ansökte under våren 2006 gemensamt om plantillstånd för sina fastigheter, med avsikten att ta fram en ny detaljplan. Samhällsbyggnadsnämnden i Tjörns kommun tillstyrkte på sensommaren 2006 plantillstånd för Klädesholmen 1:109 m fl. Under hösten 2006 beslöts att den nya detaljplanen även skulle inkludera en större del av östra Klädesholmen. Planarbetet påbörjades, men avstannade snart pga oenighet i några centrala frågor kring Klädesholmens framtid, rörande bl.a. tillgänglighet till kajzonen och framtida fördelning av bostäder och verksamheter i de nuvarande magasinerna. Andra viktiga frågor som uppkom är vilka byggrätter de nya planerna skulle ge samt vilka hänsyn som skulle tas till kulturhistoriska värden.

Dessa frågor är typiska programfrågor som behöver genomlysas mer innan de regleras i en detaljplan. Planprogrammet koncentrerar sig därför på att analysera och klarlägga dessa, plus ytterligare ett par viktiga frågor kring samhällsutvecklingen inom Klädesholmen.

Under våren 2007 har två inledande informations- och samrådsmöten hållits med allmänheten. En enkät gällande Klädesholmsbornas bild av samhället har genomförts, och ett antal svar har kommit in. Resultatet från enkäten har i tillämpliga delar arbetats in i detta program. Samråd har skett kring programmet under sommaren 2007. Justeringar och kompletteringar av programmet har gjorts utifrån inkomna synpunkter.

VIKTIGA FÖRUTSÄTTNINGAR

En fyllig beskrivning av formella och lokala planeringsförutsättningar, historik och dagsläge, samt en SWOT-analys finns i Tätortsstudien för Rönning, Bleket och Klädesholmen. De delar av Tätortsstudien som berör Klädesholmen är sammanfattade i detta kapitel. För utförligare beskrivning av utvecklingsmöjligheter och miljökonsekvenser hänvisas till Tätortsstudien.

Kort historik

Klädesholmen och Koholmen var sk kronoholmar där fiskare hade rätt att bosätta sig och bedriva fiske. Redan 1594 beskrevs Klädesholmen som ”ett gammalt fiskeläge”. Under hela samhällets utveckling har sillfiske, sillberedning och sillhandel varit avgörande inslag. Under 1800-talet blev Klädesholmen rikskänt för sina båtar som seglade runt Sverige och sålde salt sill. Efter sillperioden livnärde sig öborna på salterirörelse, och på 1930-talet utvecklades en betydande sillkonservindustri på holmen.

Klädesholmen blev municipalsamhälle i början av 1900-talet. Bebyggelsen var då tät på större delen av Klädesholmen samt på sydöstra delen av Koholmen; ett gytter av ljusst målade trähus med röda tegeltak kantat av stora faluröda magasinsbyggnader med vita inlastningsportar och stora träbryggor utanför.

Under 50-talet började den äldre strukturen förändras genom att bilvägar drogs fram genom samhället. I början av 60-talet flyttade en betydande del av samhällets befolkning till andra orter, bland annat pga behovet av moderna bostäder. Husen på holmen började säljas av som fritidshus. Bron till Bleket innebar också en stor strukturell förändring; tidigare var bryggorna och magasinerna holmens framsida och entré, idag är bilbron angöring på Koholmen den stora entré- och knutpunkten.

*Roddtur i Västra hamnen.
Bildkälla: Husen på holmen, 2001*

*Koholmen och Klädesholmen 1890.
Bildkälla: Husen på holmen, 2001*

Koholmen och Klädesholmen 1942. Bildkälla: Tjörn - framtid med tradition, 1988

Formella planeringsförutsättningar

Kommunens Översiktsplan ÖP 03

Beträffande Klädesholmen anges bl a att de äldre inaktuella detaljplanerna i samhället bör ersättas med nya detaljplaner som dels tillgodoser behovet av utveckling, dels säkrar de kulturhistoriska värdena. Inom de äldre bebyggelsemiljöerna skall om- och tillbyggnader ske varsamt och eventuella nya hus anpassas till omgivande miljö. Tillkommande bebyggelse skall prövas i detaljplan.

Riksintressen

Inom grundområden ner till 6 meters djup kan riksintresse för yrkesfisket komma att hävdas. Sådana områden skall skyddas mot åtgärder som kan påtagligt försvåra yrkesfiskets bedrivande.

Liksom övriga kommunen omfattas området av miljöbalkens sk geografiska bestämmelser, vilket innebär att fritidsbebyggelse får tillkomma endast som komplettering till befintlig bebyggelse. Annan fritidsbebyggelse kan aktualiseras om det finns särskilda skäl, och då företrädesvis för det rörliga friluftslivets behov.

Kulturminnesvårdsprogrammet

Den äldre bebyggelsen på Klädesholmen är utpekad som värdefull kulturmiljö och ingår i kommunens kulturminnesvårdsprogram från 1988-06-09. Det är den täta bebyggelsen och de stora beredningsmagasinen mot sjösidan som anses viktiga att bevara. Förändringar inom fisket och beredningsindustrin innebär att delar av magasinsbeståndet förlorar sin ursprungliga funktion. Det är därför viktigt att nya verksamheter i dessa lokaler anpassas till bebyggelsens förutsättningar.

Klädesholmen under stora sillfisket på 1700-talet. Bildkälla: Kustorter i Göteborgs och Bohus län, 1982

Lokala planeringsförutsättningar

Boende och arbete

Idag finns ungefär 450 helårsboende på Klädesholmen, till stor del äldre människor. De flesta som arbetar pendlar till en arbetsplats på annan ort. På Klädesholmen finns arbetstillfällena framförallt inom tillverkning och utvinning.

Allmän service

Inom tätortsområdet Rönnäng-Bleket-Klädesholmen finns skolservice för F-9. I Rönnäng och på Klädesholmen finns F-6 skolor, båda med överkapacitet i dagsläget. Klädesholmen har ett lokalt bibliotek. Generellt för södra Tjörn är att det finns ett underskott på antalet förskoleplatser. Äldreboende finns i Rönnäng. På Klädesholmen finns en mindre livsmedelsbutik.

Kommunikationer och parkering

Tjörnexpressen till Göteborg och busslinjerna 350 och 354 till Stenungssund utgör stommen i kollektivtrafiken på den här delen av Tjörn. Från Rönnäng har kollektivtrafiken avgångar varje halvtimme morgon och eftermiddag. Busslinjerna passerar även Bleket, och vissa turer passerar Klädesholmen östra.

På Klädesholmen är parkeringssituationen ansträngd. På sommaren är behovet av parkeringsplatser särskilt stort. Nya möjligheter för parkering behöver skapas.

Fritid och Friluftsliv

Rönnäng, Bleket och Klädesholmen erbjuder ett varierat utbud av fritids- och friluftsliv. Det finns ett fem större badplatser inom hela tätortsområdet samt ett flertal fina naturbad utmed stränderna. På Klädesholmen finns tennisbanor och i Rönnäng finns ishall och fotbollsplaner. Vid skolorna i Rönnäng och Bleket finns tillhörande idrottshallar. Trakten erbjuder även åtta småbåtshamnar av varierande storlek. Behovet av båtplatser och gästbåtplatser bedöms öka.

Landskap och grönstruktur

Klädesholmen är en till stor del bebyggd ö med traditionell äldre bebyggelse. Kustlinjen kantas av kala berg eller röda magasin/sjöbodars. Det ursprungligen gamla fiskesamhället med sin vattenspegel ger en unik landskaps- och tätortsbild. Större delen av Klädesholmen är mycket känslig för ny exploatering. Mossholmen och vissa delar av Koholmen anses mindre känsliga för exploatering.

Geoteknik

Klädesholmen och omkringliggande öar karaktäriseras av kala, i regel brant sluttande bergspartier och låglänta strandpartier. Marknivåerna varierar kraftigt och är som högst ca +20 meter över havsnivån. I anslutning till kaj- och läggningar och befintlig bebyggelse nära havet är strandlinjen till stor del utfylld. Släntstabiliteten kan lokalt vara otillfredställande då utfyllnaderna vilar på okänt underlag. För nybebyggelse inom områden som inte utgörs av berg i dagen krävs det sannolikt en grundläggning med pålar eller plintar. I samband med detaljplanearbete krävs att släntstabiliteten klarläggs. Risken för berggras och blocknedfall från branta bergsslänter måste undersökas liksom mätning av gammastrålning och radonförekomst.

Teknisk försörjning

Kommunen har låtit ta fram en plan för vattenförsörjning och spillvattenhantering på Tjörn. I arbetet med denna VA-plan har kommunen gjort ett omfattande inventeringsarbete och analys av nuläget för att kunna beskriva funktion och behov av åtgärder som finns i det befintliga systemet. Därefter har utbyggnadsbehoven klarlagts.

Utvecklingsmöjligheter

I Tätortsstudien pekas ett antal områden för nya bostäder ut. I övrigt söker Tätortsstudien för Klädesholmens del klarlägga förutsättningarna för utvecklingen av parkering, offentliga platser och stråk, magasinsområdena, småbåts- hamnen vid Inre Skapholmen, entrén från bron, Bockholmen samt Mossholmen och skolan. Viss förtätning inom befintlig bebyggelsestruktur bedöms kunna ske.

ANALYS OCH FÖRSLAG

Levande samhälle

En holme i förändring

Klädesholmen har ända sedan samhället uppstod varit helt beroende av sillfiske och senare sill- och konservindustri. I takt med att sillindustrin, pga rationalisering och marknadsprocesser, har minskat har förändringen också avtecknat sig i samhällsstrukturen i övrigt. Verksamheterna har lagts ned eller slagits ihop till större fabriker, tills det nu i princip endast finns en aktiv samlad industri kvar. Redan på 70- och 80-talen började nedlagda industrilokaler/magasin brukas för boende, istället för att andra verksamheter tog plats i dem. Minskad industri och verksamhet har lett till färre arbetsplatser och sämre förutsättningar för helårsboende på holmen. Efterhand som husen har bytt ägare har de tenderat att övergå från helårsboende till att bli sommarbostäder. Idag är ca hälften av holmens hushåll fritidsboenden.

Förändringsprocessen är naturlig; läget på kusten och den intressanta miljön gör Klädesholmen mycket attraktivt framförallt för sommar- och fritidsboende. Bron till fastlandet gör holmen relativt tillgänglig, vilket ytterligare bidrar till attraktiviteten. Huspriserna är dock höga, något som generellt tilltalar äldre köpare mer än yngre. Det är svårt för ungdomar att bo kvar när de flyttar hemifrån, och svårt för unga familjer att finansiera ett husköp på holmen.

Klädesholmen idag, vy från bron till fastlandet.

En stor nackdel med alltför utpräglat fritidsboende är att samhället under större delen av året förlorar sitt underlag för service, skola, kollektivtrafik etc. Det är viktigt för samhället att behålla sitt serviceunderlag för att kunna vara levande och balanserat året om, utvecklas och erbjuda en attraktiv boendemiljö.

Främja verksamhetsetablering och ökat helårsboende!

För att öka helårsboendet bör man skapa nya lägenheter, gärna hyresrätter, så att det blir möjligt för yngre att bo kvar eller flytta hit. Äldre som inte längre vill bo kvar i sina fristående hus ges möjlighet att byta till ett mer lätt-skött hushåll i en lägenhet. I tätortsstudien finns ett antal platser föreslagna för etablering av sådan ny bebyggelse. Det är också viktigt att möjliggöra komplettering av befintliga hus som idag används för fritidsboende, så att de uppnår en standard som är godtagbar även för helårsboende.

Verksamhetsetablering kan främjas genom att man genom detaljplanering gör det möjligt att använda bebyggelsen för andra ändamål än boende. När man tar fram nya detaljplaner för magasinsområdena bör man till exempel inte ange bara bostadsändamål för magasinerna och sjöbodarna utan även göra det möjligt med mindre och ej störande hantverks- och tillverkningsindustri, kontorsverksamhet, hotell, restaurang, café, och kulturändamål. Möjlighet till ett flexibelt utnyttjande av fastigheterna skapar förutsättningar för successiv verksamhetsetablering och ett samhällsliv som fungerar väl året om.

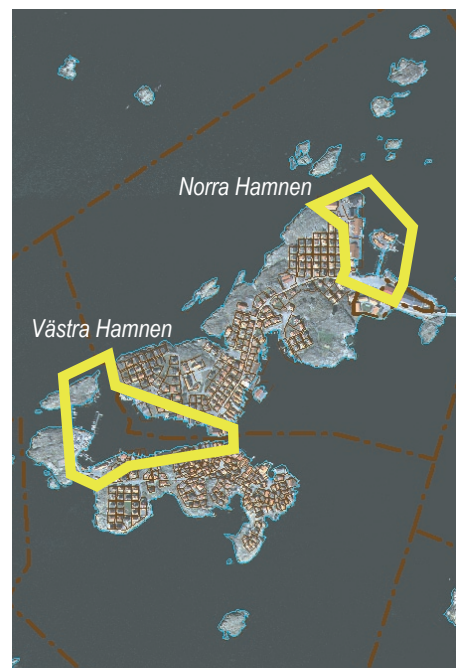
Utveckla hamnarna!

En av de viktigaste allmänna platserna på Klädesholmen är Västra Hamnen. Hit går folk för att ta en kvällspromenad med hunden, titta till båten eller för att träffa folk och se om det är nåt på gång. Det är en fin hamn med goda förhållanden, väl innesluten och skyddad för vind och vågor. Idag finns här ca 120 båtplatser. Småbåtshamnen i hamnbasängens västra del nås via Strandgatan-Postliden-Fiskhamnsvägen, och den östra/norra sidan nås via Lotsplan eller Hästeviksvägen. Hamnen kan utvecklas med fler båtplatser vid bryggor och pontoner, både för boende i samhället och för besökare. Och kanske en årlig båtmässa?

Kiosk, restaurang, vandrarhem och små båtrelaterade butiker är några exempel på verksamheter som bör kunna etableras. I den genomförda enkäten framkom också tankar om ett café vid Lotsplan och plats för en äldre skuta, som Athene i Skärhamn. En utveckling av Västra hamnen förutsätter att man hanterar problematiken kring ökad tillströmning av folk och eventuellt behov av fler p-platser.

Norra hamnen med Hamnplan vid busshållplatsen och ”allaktivitetshuset” utgör entrépunkten till samhället och är därmed en viktig plats för såväl Klädesholmsbor som besökare. Idag präglas platsen av en viss tomhet; öppen parkeringsyta, vändplats för bussen, återvinningsstation och uppställningsplats för sillindustrins långtradare. I bakgrunden finns sjöbodarna på Danmark, och både äldre och modernare hamnmagasin längs kajen. Hamnplan bör gestaltas för att motsvara en verklig entrépunkt och få en starkare identitet som offentlig plats. Här i Norra hamnen finns utrymme och en storskalig robust karaktär som gör miljön mindre känslig för förändringar än många andra delar av Klädesholmen. Här finns möjlighet att utveckla mer bebyggelse och att återanvända nedlagda industribyggnader för andra ändamål. Viktigt är dock att möjliggöra för befintlig verksamhet (Klädesholmen Seafood mfl) att finnas kvar så länge de önskar för att värna den verksamhet som till stor del utgör Klädesholmens identitet - sillindustrin.

Vid utveckling av hamnarna såväl som magasinsområdena måste man noga beakta konsekvenserna av stigande havsnivåer med anledning av pågående klimatförändring. I detaljplaneringen skall planbestämmelser införas som anger lägsta tillåtna golvnivåer vid ny- eller ombyggnad enligt aktuella bestämmelser.

Klädesholmens hamnar

Planarbeten pågår för närvarande dels för utveckling av verksamheten på Danmark för hotellverksamhet, och dels för utökning av Klädesholmen Seafoods industrianläggning, med bland annat nytt kyllager på Strömholmen.

Värna Klädesholmens identitet!

Enligt svaren på den enkät som programarbetet har inlett med, förknippar många Klädesholmens identitet med positiva värden som social trygghet, hög mysfaktor, aktivt föreningsliv, genuint skärgårdssamhälle, stark företagaranda och gemenskap. Sådana faktorer bidrar till trivsel och ett välfungerande samhälle. I enkätsvaren framhålls även den äldre bebyggelsen och miljöerna förknippade med sillindustrins historia som viktiga identitetsbärare.

En av de viktigaste aspekterna av att värna Klädesholmens identitet i den kommunala planeringen är att se till att de kulturhistoriska värdena i den byggda miljön tas tillvara, och skyddas på ett bra sätt. Klädesholmen ingår i kommunens Kulturminnesvårdsprogram från 1988 och hävdas där som ett bevarandevärdt objekt för sin speciella karaktär och kulturmiljö. En del av Klädesholmens starka attraktivitet som boendemiljö ligger också i dess traditionella utseende, den fina skalan hos bebyggelsen och dess idylliska äldre charm. I planarbetet görs dock alltid en avvägning mellan de kulturhistoriska värdena och vad som är ekonomiskt och byggnadstekniskt möjligt. I följande kapitel beskrivs viktiga karaktärsdrag, med rekommendationer om hur de kan tas tillvara.

Sammanfattningsvis:

- *Skapa lägenhetsbostäder och verksamhetslokaler i magasinerna!*
- *Norra Hamnen; verksamheter, bostäder, parkering och vackrare entré till samhället!*
- *Västra Hamnen; fler båtplatser och service för boende och besökare!*
- *Bevara bebyggelsens kulturhistoriska värden och därmed holmens särart!*

Byggrätter

Det befintliga styr storleken

Inom de områden på Klädesholmen där industribebyggelse och magasin avses övergå till boende- och mindre verksamhetsändamål, finns anledning att pröva om byggrättens omfattning skall vara densamma i framtiden som den varit hittills. Programmet rekommenderar att de nya detaljplanernas byggrätter i magasinsområdena i princip ska överensstämma med den befintliga bebyggelsens volym, alltså motsvarande byggnadshöjd och byggnadsarea. Ur kulturhistorisk synpunkt är det viktigt att bebyggelsen i magasinsområdena även i framtiden får karaktären av magasin. I planarbetet skall dock prövas om befintliga ej utnyttjade byggrätter kan ges förnyad byggrätt med tanke på ändrad funktion mm. En eventuell höjning av golvnivån bör också ge ökad byggrätt på höjden.

Byggrätter för den befintliga bostadsbebyggelsen skall i de nya planerna utformas så att kompletteringar möjliggörs, för att befintliga hus som idag används för fritidsboende skall kunna uppnå en standard som är godtagbar även för helårsboende. I de flesta fall gäller dock även här att de befintliga, traditionella byggnadsvolumerna bör bibehållas.

Befintliga hus på allmänplatsmark

Inom samhället, framförallt på den östra delen av själva Klädesholmen, finns hus som idag står på allmänplatsmark med arrendeavtal. I kommande detaljplaner skall dessa hus ges byggrätt, och brukarna skall få möjlighet att köpa marken som deras hus står på. De nya byggrätterna skapar också stöd i detaljplan för att ersätta ett hus vid skada.

Sammanfattningsvis:

- *Nya byggrätter bör i princip motsvara befintlig bebyggelse!*
- *Möjliggör mindre kompletteringar av befintliga bostadhus!*
- *Skapa byggrätter åt befintliga hus på allmänplatsmark!*

Kulturhistorisk karaktär

Komplexa värden

Många är de byggnader, gator och platser som gemensamt bidrar till att skapa Klädesholmens speciella karaktär. Medvetenheten kring detta är stor hos klädesholmsborna. I programenkäten framhålls det Bremerska huset, kyrkan, sillmuseet, de äldre konserverfabrikerna och den äldre bebyggelsen på Klädesholmen väster om bron som kulturhistoriskt mest värdefulla för samhällets invånare.

Bremerska huset, en av Klädesholmens kulturhistoriskt värdefulla byggnader. Byggnaden är mycket uppskattad av de bodende på Klädesholmen.

Mycket av den bebyggelse som finns på Klädesholmen är resultatet av de krav och de möjligheter som funnits för invånarna i samhället under ett par hundra år, fram till idag. Samhällsförändringar i stort och smått har kontinuerligt påverkat bebyggelsens utveckling; tillgången på sill, traditionell byggteknik, teknisk utveckling inom industrin, mode och byggstilar, modern byggstandard, nya material, bilens intåg i samhället etc. Resultatet är en brokig bebyggelse som speglar dessa förändringar och händelser, men som samtidigt tack vare en traditionell bas och vissa starka karaktärsdrag ger ett enhetligt intryck.

Bebyggelse- och vägstruktur

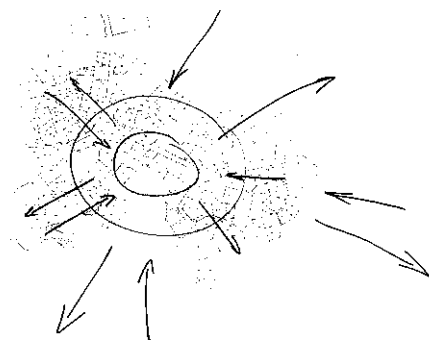
Som karaktäristiskt för Bohuslänska fiskelägen ligger byggnaderna tätt i ett oregelbundet mönster, organiskt framvuxet efter lokala behov och förutsättningar. Marken mellan den äldre bebyggelsen består främst av trånga vägar och små gränder. De äldre bostadshusen är nästan uteslutande anlagda på de inre delarna av ön, där de ligger skyddade från havsvindarna. När man under 1800-talets senare del planerade för ny bebyggelse gjordes gator och kvarter raka. Detta är extra tydligt i de områden som rymmer relativt ung bebyggelse uppförd mellan 1940 och 1980-talet.

De äldre byggnaderna på Klädesholmen är uppförda tätt och oregelbundet i förhållande till varandra.

Gator, gränder och bryggor har anlagts i all enkelhet utifrån praktiska behov och förutsättningar. Enkelheten som präglar gatubilden och hamn- och bryggmiljön vad gäller markarbeten, väg- och broräcken, trädäck, pollare etc. är en viktig del i samhällets karaktär och bör bevaras.

Öns trånga gränder har tillkommit innan biltrafiken kom till ön. Kommunikationsstråken gick då från öns centrala delar och ut mot vattnet till båttrafiken som var det enda sättet att ta sig till och från ön. Utrymmet mellan husen hade ofta en offentlig karaktär utan tydliga tomtavgräns-

Rörelsemönstret på holmen före bilismen. Alla boende på Klädesholmen var förr beroende av närheten till vattnet.

ningar. En genomsläpplig struktur med gångpassager och smitvägar mellan husen, möjligheten att ta sig till vattnet på många olika sätt, att havet är närvarande och synligt från många platser på holmen är viktiga traditionella kvaliteter att ta vara på för att bibehålla Klädesholmens karaktär.

Hustyper

Den vanligaste byggnadstypen i Bohusläns kustsamhällen är ”dubbelhuset”. Byggnaden, uppförd i 1 ½ våning karaktäriseras av den kvadratiske byggnadsformen där bottenvåningen indelades i fyra nästan lika stora rum. Traditionen att bygga dubbelhus har varit stark långt in på 1960-talet även om det yttre har förändrats.

Den äldsta byggnadstypen som finns på Klädesholmen är en variant på den så kallade enkelstugan. Stugan är oftast uppförd i en våning, eller 1 ½, i enkel bredd. Ibland byggde man ut stugan på längden så att ett extra rum gjorde att köket hamnade i mitten av huset.

Klädesholmen har för Bohuskusten ett ovanligt högt antal stora magasin eller f.d. fiskeberedningsfabriker. Huvuddelen av sjöbodarna och magasinerna är uppförda vid vattenlinjen och bildar därmed en inramning av Klädesholmens övriga bostadsbebyggelse. Magasinsbebyggelsen karaktäriseras av relativt stora, enkla byggnadsvolymer, få fönster och traditionell färgsättning.

Material och fasaddetaljer

Fram till andra världskriget var de flesta byggnaderna i kustsamhällena uppförda i trä, en timrad stomme försedd med träpanel. Efter krigets slut började nya material att bli tillgängliga på marknaden. De flesta fiskelägena längs Bohuskusten är mycket utsatta miljöer där de nya så kallade underhållsfria materialerna fick stor genomslagskraft. Detta är mycket tydligt på Klädesholmen där eternitplattor och korugerad plåt är vanliga fasadmaterier. Många av Klädesholmens äldre dubbelhus har dock behållit sina gamla, eller nu återskapade, träfasader. De är oftast rikligt utsmyckade med snickeridetaljer och försedda med spröjsade fönster. Karaktäristiskt är även de vackra verandorna och husens höga socklar av granit.

Rekommendationer för framtida utveckling

Bostadshusens traditionella volymer; dubbelhus och enkelstugor bör bevaras. I de äldre delarna där det är tätbe-

Ett äldre dubbelhus, en vanlig byggnadstyp på Klädesholmen.

Äldre ekonomibygnad som omvandlats till bostad med ursprungligt fasaduttryck bevarat. Exempel från Hjo, foto: PG Ylander.

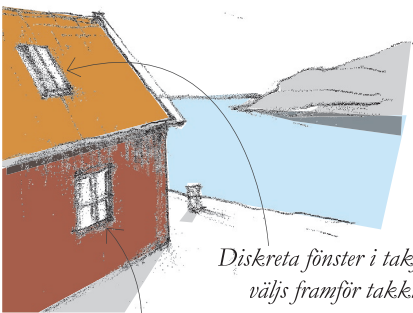
Snickeridetaljer på fasad, detaljer som är viktiga att bevara.

Karaktäristisk veranda, rikligt utsmyckad med spröjs och snickeridetaljer.

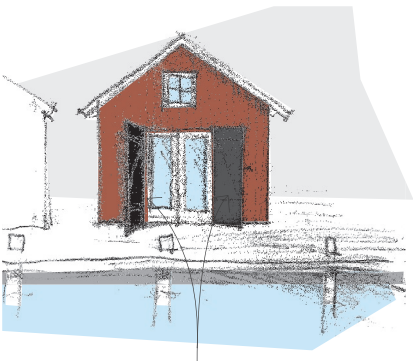

Det är viktigt för Klädesholmens kulturmiljövärde är att sjöbodas och magasin även i framtiden har ett enkelt uttryck vad gäller fasadernas utformning.

Diskreta fönster i takfallet väljs framför takkupor.

Nya fönsteröppningar görs små. En foder av enkla brädor målas i fasadkulör, svart eller grått.

Större öppningar i fasad förses med enkla träluckor/portar i fasadkulör, falurött, svart eller grått.

Frontespis kan accepteras på magasin som ligger med långsidan mot vattnet.

byggt finns inte utrymme för stora förändringar och tillbyggnader, med hänsyn inte minst till utsikt och utblickar. Det skall dock för de flesta finnas möjlighet att göra mindre kompletteringar av bostadshusen, för att öka standarden något med exempelvis ett badrum. Viktiga detaljer att bevara hos bostadsbebyggelsen är spröjsade fönster, snickeridetalljer på fasad samt rikligt utsmyckade verandor.

Magasinen skall kunna byggas om till bostäder och andra verksamheter, vilket sannolikt kommer att aktualisera ett behov av förändringar i fasaden. Det är viktigt att magasinens karaktär av ekonomibyggnad bevaras; ett fåtal fönster, enkla färgtyper och enkla fasadutformningar, även om mindre förändringar kan komma att accepteras (se illustrationer till vänster). Även mindre sjöbodars enkla utformning bör bevaras.

Ursprungliga materialval bör bevaras för att åskådliggöra materialens variationsrikedom och byggnadernas autenticitet. Ljus traditionell färgsättning på bostadshus och faluröda eller ljusgråa magasin, sjöbodas bör målas i falurött.

Gator och offentliga platser skall kunna disponeras om så att de blir mindre dominerade av bilar. Sådana omgestaltningar ska dock göras varsamt och enkelhet ska vara ett ledord. Stadsmässiga inslag som stenbelagda gator och stora utsmykningsinsatser kan skapa något som inte överensstämmer med ett traditionellt bohusslänskt kustsamhälle.

Bryggor bör bevaras enkelt utformade. Ett gestaltungsprogram för bryggmiljön biläggs programhandlingen.

Tillgängligheten inom holmen och ut till vattnet bör säkerställas så att samhällets koppling till havet kan fortsätta vara en central del av Klädesholmens identitet.

Sammanfattningsvis:

- **Bevara och använd autentiska byggnadsvolymer, material, färger och detaljer!**
- **Utforma och underhåll offentliga miljöer, gator, torg, bryggor etc. med enkelhet som ledord!**
- **Säkra tillgängligheten inom holmen och till vattnet!**

Tillgänglighet till vatten och land

Dagens läge – ökande privatisering

Som förklarats ovan har bryggor och kajer på Klädesholmen av "gammal hävd" varit allmänt tillgängliga. Historiskt sett har man anlänt till ön via bryggan och det är avgörande för öns karaktär hur Klädesholmen ter sig från havet. Det är fortfarande det håll från vilket många anländer, såväl besökare som boende. När fiskindustrin efterhand har minskat, och magasinsområdena nu brukas för boendeändamål har behoven och därmed karaktären förändrats. Den ökade privatiseringen har resulterat i staket och andra barriärer som hindrar både tillgänglighet till och framkomlighet längs bryggorna. Magasinsbryggorna betraktas idag av många som "trädgård" tillhörande respektive magasin. Även tendensen att längre in på holmen på ett otraditionellt sätt skärma av tomter och trädgårdar med staket och plank ökar. Boende och besökare har inte längre möjlighet att röra sig lika fritt inom holmen och längs vattnet.

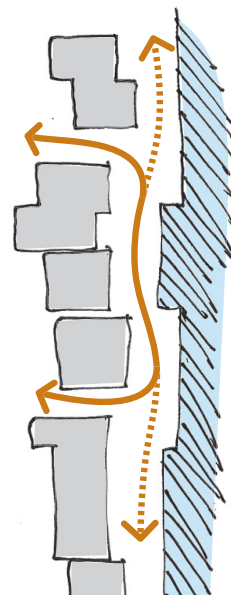
Stickgränder och bryggstråk

I kommande planering bör man pröva möjligheten att genom detaljplanebestämmelser, avtal och servitut säkra allmän tillgänglighet för gående till bryggor och kajer på vissa sträckor. Programmet rekommenderar tillämpning av två olika huvudprinciper för allmän tillgänglighet till bryggorna, beroende på lokala förutsättningar och behov. Principerna är dels "stickgränder" ut mot vattnet från gångstråk på en parallellgata bakom magasinsbebyggelsen, och dels "bryggstråk" längs med vattenfronten framför bebyggelsen. Bryggstråksprincipen föreslås för kommunal mark och stickgrändsprincipen inom privat mark. Där kommunen äger strandnära mark, skall servitut som tryggar framkomlighet till vattnet upprättas innan försäljning av marken sker.

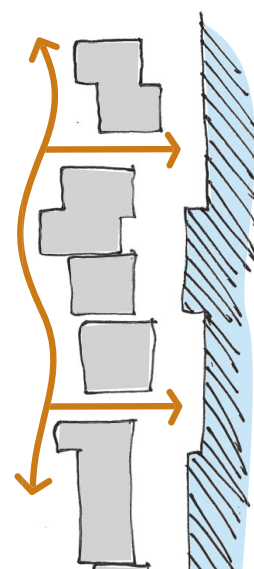
Natur- och kulturstigar; tillgänglighet för turister och allmänhet

I flera av enkätsvaren framkom den idén om anläggande av "naturstigar" längs vattnet kring Klädesholmen; motsvarande det man gjort på Dyrön. En naturstig skulle kunna innebära förbättrad framkomlighet på grusstigar, spänger eller över berghällar, rastplatser med sittplats och informationstavlor på lämpliga ställen. På Dyrön genomfördes naturstigsprojektet med EU-stöd och frivilligt arbete.

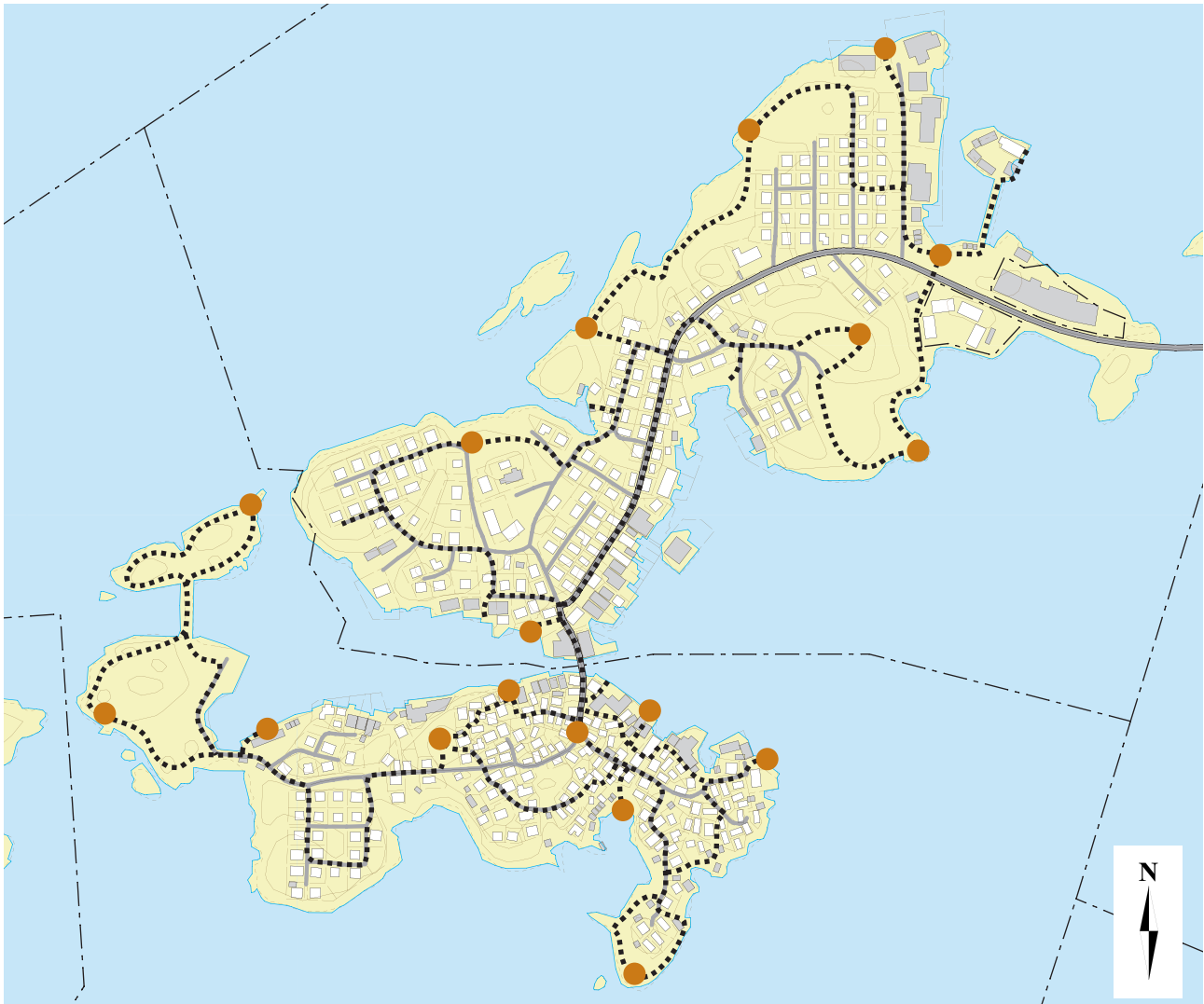
Enkäten förde även upp tanken om en eller flera "kulturstigar" genom samhället, där man genom informationsskyltar eller multimedialguidning kan ta del av samhällets historia. Sillmuseet såväl som den aktiva sillindustrin skulle kunna spela en viktig roll här; "Klädesholmen - Från historia till nutid, i sillens tecken".

Längre eller kortare "bryggstråk" längs vattnet.

"Stickgränder" ut mot vattnet från bakre stråk.

Natur- och kulturstigar med informationsskyltar, fritt efter förslag i enkätsvar. Skala 1:7000.

Genomförandefrågor

Huvudmannaskaps-, genomförande- och förvaltningsfrågor kring tillgänglighet till bryggor, stränder och gångstigar skall klargöras i genomförandebeskrivning till respektive kommande detaljplan.

Sammanfattningsvis:

- *Pröva säkerställande av allmän tillgänglighet till bryggor i detaljplan!*
- *Välj lämplig tillgänglighetsprincip utifrån lokala förutsättningar!*
- *Anlägg skyltade natur- och kulturstigar!*

Trafik och parkering

Bil på holmens villkor!

Många upplever särskilt under sommarmånaderna, att bilar och biltrafik dominerar alltför starkt på Klädesholmen. Holmens infrastruktur härrör från en tid när bilar inte fanns; gatorna är smala, krokiga och sikten är begränsad. Idag har många hushåll en eller två bilar, och tidvis kommer stora mängder besökare till holmen i bil eller turistbuss. Många oskyddade trafikanter upplever att trafiksäkerheten inte är betryggande. För att skapa en bättre balans i trafiken bör kommande planering sträva efter att låta Klädesholmens egna förutsättningar i högre grad sätta standarden för bilens roll på holmen, istället för tvärtom.

Kommunen kommer att verka för en bättre kollektivtrafikförsörjning av hela Tjörn med tätare turer och snabbare förbindelser. Det skulle minska bilbehovet och därmed sannolikt biltrafiken även på Klädesholmen. God kollektivtrafik är också starkt förknippat med ett hållbart och levande samhälle.

Huvudgata och torgytor som bör åtgärdas, samt skräfferade utredningsytor för parkering. Även torgytor och magasinsområden skall utredas för möjlighet till parkering. Skala 1:7000.

Nya parkeringsytor

Ett sätt att minska bilens dominans är att man hittar lämpliga platser för gemensamma parkeringar i närheten av entrén till samhället så att trafiken minskar längre in i systemet, och att bilparkering inte behöver ske längs gator där det redan är trångt. I anslutning till parkeringsytorna bör man anordna täckta cykelställ för att underlätta cykeltrafiken, och möjliggöra vidare transporter in i samhället med cykelkärra som på andra öar, tex Brännö i Göteborgs skärgård. God cykelparkering i anslutning till bussen antas också främja kollektivtrafiknyttjandet.

I Tätortsstudien finns förslag på ytor som skulle kunna utvecklas för mer parkering. Programmet föreslår några ytterligare ytor; Bringelbärsholmen (utökat antal p-platser), Vattentornet och i lämpliga fall i magasinens bottenvåningar. Även andra allmänna platser, till exempel vid Lotsplan och Västra hamnen, kan ges inslag av bilparkering. Under programsamrådet har inkommit förslag om en parkeringspräm sommartid i närheten av entrén till samhället, vilket är en tanke som kan utvecklas i den fortsatta planeringen.

I övrigt är det viktigt att parkering i möjligaste mån klaras inom kvartersmark, alltså att var och en parkerar på sin egen tomt. Vid framtagande av detaljplaner skall kommunens parkeringsnorm på 1,8 p-platser/hushåll beaktas för enbostadshus. För flerbostadshus föreslås en sänkt norm på 1,2 p-platser/hushåll. Om det inte går att lösa parkering inom kvartersmark på ett rimligt sätt, måste parkeringsfrågan hanteras i ett större sammanhang i gemensamma anläggningar. Programmet föreslår en särskild utredning av parkeringsfrågan inför detaljplanering.

Strandgatan

Strandgatan-Postliden-Fiskhamnsvägen utgör Klädesholmens huvudgata, den gata som av naturliga skäl är hårdast belastad av trafik idag. Många upplever att bilarna håller otillbörligt höga hastigheter längs huvudgatan och att den hårda konkurrensen om gaturummet är besvärande. Programmet föreslår att huvudgatan från Norra Hamnen genom samhället ut till Västra Hamnen (samt Ångbåtsvägen från torget vid Postliden till Obboleviken), åtgärdas med någon typ av farthinder för att få en mer nedtonad trafikmiljö. Tvärgator och gränder i övriga samhället håller redan en nedtonad trafikmiljö pga vägarnas naturliga förutsättningar dvs att de både är krokiga och smala.

Offentliga rum

Längs Strandgatan-Postliden-Fiskhamnsvägen ligger en rad större och mindre platsbildningar och torg; hamnplan med busshållplatsen och p-platsen vid Norra Hamnen, ytan framför matbutiken, korsningen med Kyrkvägen, bron mellan holmarna, torget vid Postliden och p-platsen vid Västra Hamnen (samt ev. hamnplanen vid Obbolevisken och Ångbåtsbryggan). Idag är biltrafiken dominerande på dessa platser på samma sätt som längs huvudgatan. Dessa platser skulle kunna utvecklas till tydligare offentliga rum ämnade att vistas och mötas på. Detta kan ske genom kompletteringar och omgestaltning avseende tex markbeläggning, belysning, plantering, offentlig konst, sittplatser, ”utsiktshälsing” på bron etc.

Framkomlighet för räddningstjänst

På enstaka ställen är gaturummet så trångt att det inte går att säkerställa framkomligheten för utryckningsfordon. I sådana lägen får anpassning av bebyggelsen göras genom rivning av vissa delar, hörnavskärning eller dylikt. Behovet av åtgärder behöver klargöras i en särskild riskutredning för säkerställande av brandsäkerheten inom samhället.

Genomförandefrågor

Vägnät och allmän plats inom Klädesholmen, utom Strandgatan inom Koholmen som är Vägverkets väg, förvaltas av Klädesholmens vägförening. Huvudmannaskaps-, genomförande- och förvaltningsfrågor kring åtgärder på gator och allmän plats skall klargöras i genomförandebeskrivning till respektive kommande detaljplan.

Sammanfattningsvis:

- *Skapa bättre förutsättningar för att cykla och gå som alternativ till bilkörning!*
- *Minska bildominansen på torg och offentliga platser genom omgestaltning!*
- *Skapa bättre parkeringsmöjligheter!*
- *Minska bilberoendet genom bättre kollektivtrafikförsörjning!*
- *Säkerställ framkomlighet för räddningstjänst!*

BEHOVSBEDÖMNING

Avvägning enligt Plan- och bygglagen och Miljöbalken

Tjörns kommun har genomfört en behovsbedömning enligt PBL 5 kap 18 § och miljöbalken (MB) 6 kap 11 § för aktuellt planprogram. Kommunen bedömer att programmet inte medför någon betydande negativ miljöpåverkan och därför inte föranleder upprättande av en Miljökonsekvensbeskrivning. Vid behovsbedömningen har kriterierna i MKB-förordningens bilaga 4 beaktats.

I samband med programarbetet har en miljöutredning genomförts, med tyngdpunkt på kulturmiljöfrågor. Konsekvenserna av programmet för dessa, samt ytterligare några miljöfaktorer redovisas översiktligt i nästa kapitel.

KONSEKVENSER

Kulturhistoriska värden

- Risken för att byggnader längs vattenlinjen förfaller motverkas av att annan användning än för magasin, sjöbodar och fiskberedning medges, exempelvis boende.
- Förändring av magasinsbyggnadernas yttre måste göras med stor varsamhet. All förvanskning av byggnadernas yttre karaktär är mycket negativ ur kulturmiljösynpunkt.
- Frågan om tillgänglighet till vattnet och vattenlinjen är mycket väsentlig ur kulturmiljösynpunkt. Möjligheten att passera längs vattenlinjen är central för bevarandet av de historiska rörelsemönstren. Inskränkning av denna möjlighet påverkar kulturmiljövärdena negativt. Ett säkerställande av ett antal tillgänglighetspunkter mellan olika fastigheter kan dock anses mildra de negativa konsekvenserna.
- Programmet medför ett ökat intresse för bebyggelsens kulturmiljövärden och är tänkt att skapa en medvetenhet och i förlängningen stärkta varsamhetsaspekter i kommande detaljplaner. Detta är positivt ur kulturmiljösynpunkt.

Stads- och landskapsbild

- Klädesholmens utseende och siluett från sjösidan är karaktäristisk och en del av holmens identitet. Ett bevarande av bebyggelsens traditionella volymer och täthet innebär att holmens siluett kan bevaras vilket är positivt ur landskapsbildssynpunkt.
- Bevarade utblicksmöjligheter och säkrad tillgänglighet till vattnet innebär att det även framgent kommer att vara

möjligt att uppleva skärgårdsmiljön på ett enkelt sätt. En inskränkt tillgänglighet skulle vara negativt ur landskapsbildssynpunkt.

- En välavvägd upprustning av offentliga miljöer som busshållplats, huvudgata och torgplatser blir positiv ur stadsbildssynpunkt om den präglas av enkelhet med traditionell förankring.

Sociala konsekvenser

- Komplettering av bostadsbeståndet med hyreslägenheter (och bostadsrättslägenheter) bidrar till ökat kvarboende vid byte av livssituation (främst för ungdomar och äldre).
- Ökat helårsboende ger bättre underlag för service, som innebär ett attraktivare samhälle - positiv spiral.
- Om möjlighet ges för några som idag arrenderar av kommunen att köpa den mark som deras hus står på, skapas ändrade förutsättningar för belåningsmöjlighet.
- Nya verksamhets- och kontorslokaler i de gamla magasinerna kan ge ett ökat serviceutbud, ett ökat offentligt liv samt mer folkliv dagtid på holmen.
- Förbättrad kollektivtrafikförsörjning bidrar till minskat bilberoende vilket är positivt ur social synpunkt.
- En medvetenhet om vad som är allmän platsmark ökar och utnyttjas bättre tack vare natur- och kulturstigar.

Störningar

- Omgestaltning av gatu- och torgmiljöer gör att biltrafikens inverkan tonas ned; det bidrar till sänkta hastigheter som i sin tur ger minskade bullernivåer och innebär ökad säkerhet för oskyddade trafikanter.
- Ökat bostadsbestånd kan innebära ökad biltrafik i ett redan överbelastat väg- och gatusystem, vilket är negativt ur störningssynpunkt.

Miljö kvalitetsnormer

Miljö kvalitetsnormer finns framtagna för kvävedioxid, svaveloxid, bly, partiklar, kolmonoxid och bensen i utomhusluft och redovisas i förordningen om miljö kvalitetsnormer (Svensk författningssamling 2001). Gällande miljö kvalitetsnormer bedöms inte överskridas p g a ett genomförande av programmets innehåll.

0-alternativet

0-alternativet är ett jämförelsealternativ till programförslaget. Det illustrerar vilka konsekvenser som kan vara att räkna med om

ingen planering/reglering genomförs och utvecklingen tillåts att fortgå på samma sätt som den gör idag.

- Omvandlingen till fritidshus fortsätter, helårsboendet minskar.
- Underlag för service, kollektivtrafik och skola minskar, med följd att dessa samhällsfunktioner reduceras eller försvinner – negativ spiral.
- “Svartboende” fortsätter (att industrifastigheter brukas som bostäder).
- Privatisering av kajer och strand fortsätter.
- Kulturhistoriska värden hos bebyggelsen riskerar att gå förlorade vid underhåll, rivning eller ombyggnad.
- Hus på allmänplatsmark som brinner ned har inte stöd i detaljplan för återuppbyggnad.
- Problem med trängsel på allmänna parkeringsytor under sommarmånaderna fortsätter.
- Kommunägd mark/allmänplatsmark runt om ön privatiseras allt mer.

Kommunägd mark markerad med rött.

FORTSATT ARBETE

Detaljplanering

Nästa steg i den kommunala planeringen är framtagande av nya detaljplaner. Nedan ges förslag på en lämplig etappindelning och prioriteringsordning. Vissa detaljplaner är fortfarande aktuella, så inom respektive etapp tas ny plan fram endast för de delar där det är nödvändigt.

1. Östra Klädesholmen

Planarbetet för Östra Klädesholmen är som sagt redan påbörjat, och kommer sannolikt att fortsätta så fort programmet är klart. Huvudfrågorna här är kulturhistoriskt bevarande, nya ändamål för magasinsbebyggelsen och byggrätter för hus som idag står på allmänplatsmark.

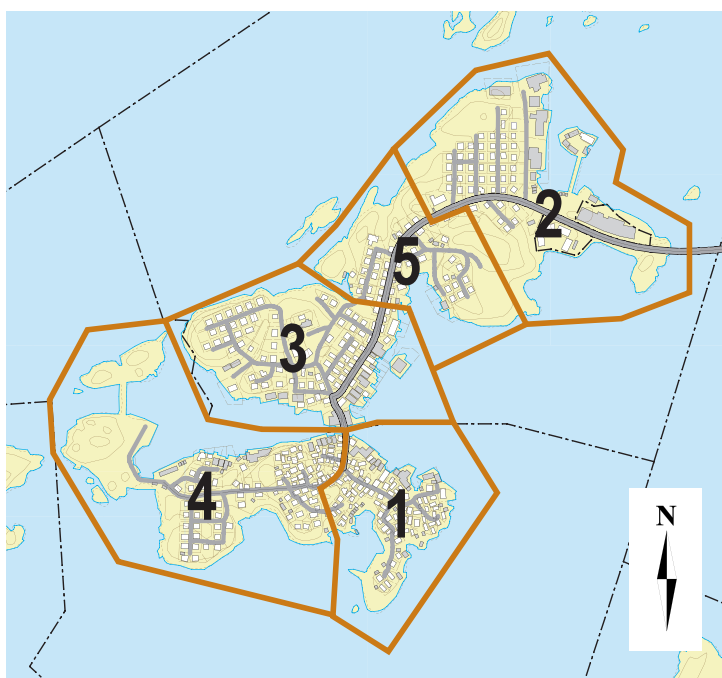
2. Norra Koholmen och Rytterholmen

Utveckling av Norra hamnen och Hamnplanen, ev. ny bebyggelse, omgestaltning av entrén till samhället.

3. Södra Koholmen (ev. i två delar)

Omgestaltning av Strandgatan. Lotsplan blir allmän plats. Nya ändamål för magasinsbebyggelsen. Kompletterande ändamål för skolan och kyrkan. Kulturhistoriska frågor.

Detaljplaneetapper och prioriteringsordning

4. Västra Klädesholmen

Kulturhistoriskt bevarande av äldre tät bebyggelse. Utveckling av Västra Hamnen.

5. Mellersta Koholmen

Ev. ny bebyggelse vid vattentornet, omgestaltning av Strandgatan. Nya parkeringsytor vid Solvik och Jungfruvik. Kulturhistoriska frågor.

Genomförandefrågor

För att fullfölja intentionerna i kommande detaljplaner rekommenderas att samverkansavtal upprättas mellan fastighetsägare/exploatör och kommun angående:

- tillgänglighet till bryggor
- upplåtelseform hos nya bostäder (om utbyggnaden skall styras mot hyresrätter)

Huvudmannaskaps-, genomförande- och förvaltningsfrågor kring tillgänglighet till bryggor, stränder och gångstigar, samt åtgärder på gator och allmän plats skall klargöras i genomförandebeskrivning till respektive kommande detaljplan.

Särskilda utredningar

Kompletterande utredningar skall initieras av samhällsbyggnadsnämnden. Exempel på utredningar som kan komma att behöva genomföras innan eller i samband med framtagande av detaljplaner för Klädesholmen är:

- Parkerings- och trafikutredning
- Riskutredning och åtgärdsförslag beträffande brandsäkerhet, tillgänglighet för räddningstjänsten samt släckvattenkapacitet
- Noggrannare inventering av kulturhistoriska värden på Klädesholmen
- Inventering av kultuhistoriska och marinarkeologiska värden i angränsande vattenområden
- Utredning om höjda vattennivåers konsekvenser för Klädesholmen (magasinsområdena och hamnarna)

Utredningarna utarbetas lämpligen med ett helhetsgrepp över samhället.

BILAGA 1 - GESTALTNINGSPROGRAM FÖR BRYGGMILJÖER

Klädesholmens bryggmiljöer är karaktäristiska och identitetsbärande inslag med stor betydelse för samhället som helhet. Bryggmiljöerna omfattar privata och offentliga bryggor som utgör zonen närmast vattnet i anslutning till magasinbyggnader och sjöbodar. Gestaltningsprogrammet skall fungera som riktlinje och rådgivning vid nybyggnation, ombyggnation och förvaltning av Klädesholmens bryggmiljöer, med syftet att bryggmiljöernas särskilda uttryck och atmosfär skall bibehållas även om funktionen i anslutande byggnader förändras.

Karaktäristik – enkelhet!

Traditionellt har bryggor anlagts utifrån praktiska behov och förutsättningar relaterade till sjöfart, fiske och industri. På Klädesholmen finns många bryggor som har denna nytokarakteristik kvar, även om de idag främst nyttjas för rekreation och fritidsbåtliv. Bryggorna kan vara brokigt sammansatta med olika mått, placering och tekniska lösningar, men uppfattas ändå som en enhetlig miljö. Det sammanhållande draget bärs upp av enkelhet och anspråkslöshet i materialval, utformning och möblering. Denna kvalitet är viktig att bevara för att holmens karaktäristiska utseende, inte minst sett från sjösidan, skall fortsätta att råda.

- Samma enkelhet som idag finns i många av Klädesholmens bryggmiljöer skall genomsyra byggnation och underhåll av bryggor även i framtiden.

Utformning och material

De vanligaste bryggtyperna är flytbryggan som flyter på vattnet förankrad i stolpar och den fribärande bryggan som är grundlagd mot botten på stolpar eller stenkistor (träkonstruktion fylld med sten). Bryggorna har oftast däck och pollare av grånat trä, byggda med grova snickerilösningar och rejäla dimensioner på plank och stolpar (återanvända telefonstolpar är vanligt). Däck av rå betong (främst flytbryggor) och stolpar av stål, tex galvaniserade stålrör eller järnvägsräls, ingjutna i betong förekommer också. Gjutna bryggstolpar har ofta ett ytskikt av plast eller rostfritt stål.

- Skala och mått på bryggan får variera efter behov och läge, men skall anpassas till och stå i proportion till omgivande miljö och bebyggelse.
- Otypiska inslag som dekorativa snickerier, fina virkesdimensioner och alltför bearbetade detaljlösningar skall undvikas.

Rejäl men enkelt utformad arbetsbrygga. Foto från kommunens sjöbodsinventering 1987.

Mindre småbåtsbrygga.

Enkla materialval och grova snickerilösningar. Foto från kommunens sjöbodsinventering 1987.

Brygga som löper längs flera fastigheter. Foto från kommunens sjöbodsinventering 1987.

Samma brygga som på bilden ovan, år 2007. Karaktäristisk öppenhet och enkelhet är bevarad.

Renoverat och möblerat med enkelhet.

- Träet som används till bryggan skall tillåtas gråna med väder och vind, vilket de flesta tillgängliga träslagen gör under förutsättning att de inte målas, lackeras eller oljas. För att bryggan skall hålla längre kan man välja tryckimpregnerat virke eller obehandlat virke av ett träslag med särskilt god beständighet mot fukt och röta.

Möblering och lösa tillägg

Bryggan har historiskt sett haft en offentlig karaktär av arbetsplats och mötesplats. Traditionella bryggor löper ofta förbi flera fastigheter/magasinsbyggnader som en gemensam yta utan avgränsning. Tillgängligheten och nytto-karaktern är kulturhistoriskt värdefulla kvaliteter. Typiska lösa föremål på bryggorna är relaterade till fiske och båtliv tex fiskeredskap, båttillbehör, tunnor, lådor, småbåtar etc. Fasta installationer som lyftkranar, belysningsarmaturer och sittbänkar är också vanliga. De föremål som bryggan ”möbleras” med påverkar intrycket av bryggmiljön sedd från vattnet.

En pågående trend är att bryggorna nyttjas som ”trädgård” till närmast anslutande magasin och bostadshus i högre grad än som gemensam nytto- och arbetsyta. Bryggornas karaktär ges en mer privat prägel, staket sätts upp för att markera tomträngs, silltunnor, trädgårdsmöblemang, jollar etc. placeras ut för att definiera den privata sfären och försvåra allmän passage. Utvecklingen mot privat trädgårdskaraktär innebär att bryggmiljöernas kulturhistoriska värden i viss mån urholkas. För att bryggmiljöernas karaktäristiska kvaliteter och värden skall kunna fortleva rekommenderas varsamhet vid möblering och tillägg:

- Staket, plank, spaljéer och liknande markanta gränsmarkeringar är främmande i bryggmiljön och bör undvikas helt.
- De bryggor och delar av bryggor som i detaljplan medger allmän tillgänglighet får inte blockeras med lösa föremål som tunnor, blomkrukor, trädgårdsmöbler eller liknande. Även dessa ”informella” gränsmarkeringar är främmande i bryggmiljön och bör undvikas i möjligaste mån.
- Vid val av sittmöblemang för bryggan rekommenderas att enklare trämöbler väljs, gärna i traditionell färgställning.
- Enkla och robusta belysningsarmaturer rekommenderas framför exklusiva och dekorativa lösningar.

